

Översikt av lagstiftning och policy gällande integrationen av inflyttade i Finland och på Åland

Författare Petra Granholm

Trots att antalet inflyttade ökat har Åland ingen egen integrationslagstiftning eller -policy. Rikets integrationslag gäller inte på Åland, då lagstiftningsbehörigheten för integrationsfrågor, som spänner över ett stort antal frågor, är delad mellan riket och Åland. Frågan kompliceras ytterligare av att nya minoriteter ska integreras i en gammal minoritet, alltså den svenskpråkiga befolkningen på Åland, som har ett starkt minoritetsskydd. Det är en utmaning för Åland att samtidigt värna om skyddet för svenska språket och kulturen och anpassa lagstiftningen så att nyanlända kan välkomnas och integreras.

En av rapportens viktigaste slutsatser är att det saknas ett helhetsgrepp på Åland om integrationsproblematiken och att det saknas personer med övergripande förståelse av systemet. Varje myndighet, tjänsteman, jurist eller expert kan sitt eget område, men ingen möter den helhet och den verklighet som den som flyttar till Åland förväntas klara av att hantera.

Hembygdsrättens krav på finländskt medborgarskap och kunskaper i svenska språket har nämnts som försvårande av integrationen. Många invandrare etablerar sig på arbetsmarknaden genom att idka egen företagsamhet, varför även reglerna gällande näringsrätten, bla att 2/3 av medlemmarna i bolagets styrelse ska ha hembygdsrätt eller ha varit bosatta på Åland i fem år, kan försvåra integration.

Undervisningen i åländska skolor ska enligt självstyrelselagen som regel ske på svenska, och det starka språkskyddet gör undervisning på de nyinflyttades modersmål till en känslig fråga, som löses ad hoc. Den vuxenundervisning som ges på svenska baseras på ett policybeslut, men är inte underbyggd i lag.

Petra Granholm menar att Åland nu kan välja antingen en mer konservativ väg, där nuvarande lagstiftning bibehålls men anpassas, eller i ny anda fokusera på en samlad hantering av integrationsfrågorna där ekonomiska, sociala och kulturella aspekter behandlas likvärdigt. Landskapsregeringen har uttalat att integration är en viktig fråga för framtiden, och vissa åtgärder för att koordinera integrationsfrågorna på Åland har vidtagits, men dessa har nu lagts på is på grund av rådande lågkonjunktur.

Sammanfattning i punktform:

- Invandringen till Åland har ökat kraftigt under senare år. På Åland finns i dag 82 nationaliteter och 51 olika språk, och nästan en tredjedel av befolkningen är inflyttad.
- På Åland finns ingen egen integrationslag och rikslagstiftningen gäller inte för Åland.
- Landskapet har konstaterat att integration är en viktig fråga för framtiden, men åtgärder för att skapa en funktion för koordination av integrationsfrågorna på Åland har blivit uppskjutna.
- Integrationsfrågor täcker många olika lagstiftningsområden och lagstiftningskompetensen är delad mellan Åland och Finland, vilket gör saken komplex. Dessutom måste hänsyn tas till EU-lagstiftning och internationella folkrättsliga konventioner. Speciellt kommunernas roll i integrationsfrågor bör klargöras.

- Frågan är komplex också därför att nya minoriteter, d.v.s. migranterna, ska integreras in i en gammal minoritet, d.v.s. ålänningarna. Det är en utmaning att kombinera bevarandet av Ålands minoritetsskydd med välkomnande och integration av inflyttade. Samtidigt är systemet inte statiskt, utan har sedan 1921 kontinuerligt utvecklats och anpassats för nya förhållanden.
- Det starka skyddet för svenska språket gör modersmålsundervisning för inflyttade mycket svårt, men behovet finns.
- Medis har en central roll, men tillräckliga resurser bör allokeras och språkundervisningen bör vila på rättslig grund, i stället för, som nu, på ett policyuttalande.
- Invandrare etablerar sig ofta som egenföretagare, och reglerna om näringsrätt kan upplevas som, och verka, försvårande.
- Det finns frågetecken kring hur väl kraven på finländskt medborgarskap och kunskaper i svenska språket för att få hembygdsrätt passar med integrationen av inflyttade.
- Åland kan välja mellan ett mer konservativt förhållningssätt där restriktioner för nyanlända behålls, men anpassas och utvecklas till nya utmaningar, eller ett mer liberalt förhållningssätt där tyngdpunkten ligger på att stärka ekonomin och lätta på restriktionerna.
- I det åländska systemet för integration dominerar arbetsrelaterade frågor. Det innebär att integrationsåtgärderna inte når alla grupper. Ams bör inte ta huvudansvaret för integrationen, men lärdomar, system och kunskaper som Ams byggt upp bör tas tillvara.
- Det är viktigt att man både från rikets och landskapets myndigheters sida följer systemet med överenskommelseförordningar då det gäller uppgifter som ska handhas av landskapets myndigheter men föreskrivs av rikslag och vice versa, t.ex. då det gäller ams och utlänningslagstiftningen. För detta krävs kunskaper om självstyrelsesystemet också hos rikets myndigheter.
- Den tredje sektorn har en oumbärlig roll, dels för att den skapar forum där inflyttade och ålänningar möts, dels för att den kan rycka ut i fall då myndigheterna inte har en rättslig grund att agera utifrån. Alla skulle vinna på ökat samarbete mellan myndigheterna och tredje sektorn.
- Den mest akuta åtgärden för att förbättra mottagande av inflyttade torde vara en informationspunkt och/eller en kontaktperson för inflyttade.